

ЗАПОЗИЧЕННЯ СЛІВ ФРАНЦУЗЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В УГОРСЬКУ МОВУ

Ливрінц К. Е.

ст. викладач кафедри іноземних мов ПФ УжНУ

Dolgozatában a szerző elemezi a francia jövevényszavak gyakoriságát a magyar nyelvben. Meghatározza a jövevényszavak és vándorszavak etimológiáját. Morfológiai feldolgozás alá estek a francia eredetű jövevényszavak a szófaji kategóriáktól függően. A magyar nyelvben a francia jövevényszavak közül a leggyakoribb szófaji kategóriához tartoznak a főnevek. A francia eredetű főnevek szisztematizálása alapján elkülönítésre került 30 csoport tárgyi szakszókifejezés. Elemzésre került a francia főnevek asszimilációjának mechanizmusa a magyar nyelvbe.

АБСТРАКТ

У статті автор аналізує запозичені слова французького походження в угорській мові, визначає їх кількість та етимологію. Морфологічний аналіз належності до тих чи інших частин мови показав, що найбільше з французької мови в угорську запозичено іменників. У результаті систематизації іменників, які вживаються в угорській мові, було виділено 30 предметно-термінологічних груп. Автором проаналізовано механізми асиміляції французьких іменників в угорську мову.

Запозичення слів іншомовного походження спостерігається у всіх мовах, не є виключенням і угорська. Уже на початку XI ст. виникають тісні торговельно-економічні, політичні та культурні контакти зі слов'янським і неслов'янським населенням Карпатського регіону. У процесі тісного добросусідського співіснування і мовних контактів в угорську мову запозичуються слова з німецької, румунської, італійської, латинської та слов'янських мов. Французька мова не була в безпосередньому сусідстві з угорською мовою, але бурхливий економічний та культурний розвиток Франції, починаючи з кінця XI ст. – початку XII ст., перетворив цю державу в одну з провідних в Європі, і це не могло не відбитися на відносинах Угорщини з Францією, сприяючи інтенсифікації мовних зв'язків і запозиченню слів французького походження в угорську мову. Слова французького походження або безпосередньо «увійшли» в угорську, або опо-

середковано – через мовні контакти з німцями, італійцями, балканськими народами, в мовах яких слова французького походження уже давно вкоренилися.

На основі вивчення історико-економічних, культурних і мовних зв'язків Угорщини і Франції, етимології запозичених слів, ми дійшли висновку, що французькі слова запозичувалися в різні періоди історії Угорщини нерівномірно. Можна виділити два періоди, коли слова французького походження особливо інтенсивно почали вживатися в угорській мові – це XI-XIII та XVIII-XIX ст. У XX ст. також засвоюються слова французького походження в угорську мову, але меншою мірою, ніж слова англійського та німецького походження, переважна більшість з яких одночасно запозичені всіма мовами розвинутих країн і стали словами міжнародного культурного спілкування.

Нами проаналізовано 70 000 угорських слів, серед яких знайдено 430 слів французького походження, що складає 0,61 відсотка від загальної кількості вивчених слів.

При визначенні етимології кожного з 430 слів французького походження ми отримали такі результати: із 430 слів прямо асимілювалося в угорську мову – 61 слово, 236 належать до слів інтернаціональної лексики і ввійшли також в угорську мову, із 133 слів через німецьку мову в угорську асимілювалось 106 слів, через італійську -13, через інші мови (англійську, російську, латинську та ін.) - всього 14 слів французького походження. Як бачимо, найбільше французьких слів були запозичені через німецьку та італійську мови, що зумовлено тривалим, протягом декількох століть, державним, політичним та мовним співіснуванням угорців з німецькомовним населенням під час Австро-Угорської монархії, а також тісними сусідськими стосунками угорського та італійського народів.

Морфологічний аналіз належності до тих чи інших частин мови показав, що найбільше з французької мови в угорську було запозичено іменників – 338 слів, що становить 78,4 відсотка проаналізованих французьких слів, на другому місці – дієслова – 45 (10,4 %), далі йдуть прикметники – 36 (8,3 %), числівники – 2 (0,4 %), інші частини мови – 9 (2 %) слів.

У результаті проведеної систематизації іменників французького походження, які частіше вживаються в угорській мові за галузями вживання в народному господарстві, побуті, науці, техніці, культурі, торгівлі і т.д. (предметно-термінологічні групи), ми виявили, що іменники французького походження використовуються в угорській мові майже в усіх галузях діяльності людини, і це дало нам можливість виділити предметно-термінологічні групи, які наведені в таблиці:

№ п/п	Предметно-термінологічні групи	Кількість слів, запозичених з французької мови	№ п/п	Предметно-термінологічні групи	Кількість слів, запозичених з французької мови
1	Мистецтво	26	17	Службові слова	6
2	Продукти харчування	26	18	Музика	5
3	Наукові терміни	16	19	Ігрова термінологія	7
4	Преса	21	20	Релігія	5
5	Хімія	16	21	Філософія	3
6	Назви тканин, одяг, мода	29	22	Історія	3
7	Літературознавство	14	23	Мовознавство	4
8	Медицина	15	24	Назва приладів, посуду	9
9	Військова термінологія	13	25	Ділові папери, назва документів	2
10	Спорт	13	26	Вульгаризми	2
11	Будівництво, архітектура	10	27	Зневажливі, принижуючі слова	5
12	Торгівля	7	28	Популярні загальновідомі слова	12
13	Фінанси, гроші	8	29	Рідковживані слова	10

14	Політика	9	30	Слова, які виходять з ужитку	9
15	Біологія, зоологія	6	31	Інші	20
16	Назви меблів	7			

Механізми асиміляції іменників французького походження в угорську мову

Залежно від характеру орфографічних, морфологічних змін, міграції наголосу, особливостей вимови слів, запозичені іменники французького походження в процесі асиміляції в угорську мову, можна об'єднати в такі групи:

а) іменники, які асимілювалися в угорську мову без орфографічних змін при написанні. Необхідно зазначити, що майже всі іменники зазнали змін у наголосі, оскільки у французькій мові наголос падає на останній склад, а в угорській - на перший.

французька мова 1	угорська мова 2	українська мова 3
bar (m)	bár	бар
abbé (m)	abbé	аббат
déficit (m)	deficit	дефіцит
exposé (m)	expoze	доповідь, звіт
filé (m)	filé	філе (м'яса)
garnison (m)	garnizon	гарнізон
margarin (f)	margarin	маргарин
plan (m)	plán	план
profil (m)	profil	профіль
parvenu (m), -e (f)	parvenü	вискочка
rébus (m)	rébus	ребус
renégat (m), -e (f)	renegát	відступник
renomé (m), -e (f)	renomé	слава, реноме
roman (m)	román	роман

б) іменники французького походження, які зазнали деяких орфографічних змін та змін у вимові на „угорський лад”:

- кінцева буква „e” французьких слів не пишеться в угорських словах :

1	2	3
fantome (m)	fantom	привид, примара
marionnette (f)	marionett	маріонетка
morale (f)	morál	мораль
alternative (f)	alternativa	альтернатива
balustrade (f)	balusztrád	балюстрада, перила
finance (f)	finánc	фінанси

madame (f)	madam	пані
mascarade (f)	maskarád	маскарад
migraine (f)	migrén	мігрень
passe (f)	passz	прохід, пропуск
princesse (f)	princessz	княгиня, володарка
pulpe (f)	pulp	пульпа, м'якоть
remise (f)	remiz	знижка, відстрочка
reprise (f)	repriz	повтор, реприза

- згідно фонетичного принципу написання слів шляхом адаптації закінчення слів французького походження до угорської мови :

1	2	3
vase (m)	váza (e → a ; s → z)	ваза
volontaire (m)	volontőr (ai → ő)	волонтер
boutique (f)	butik (que → k)	невеликий магазин
alpinisme (m)	alpinizmus (e → us)	альпінізм
panneau (m)	pannó (eau → o)	панно, плакат
patrouille (f)	patrul (ille → l)	патруль

- шляхом адаптації французьких звуків, виражених буквосполученнями голосних та приголосних, до угорської вимови на початку та всередині слова :

1	2	3
journaliste (m)	zsurnaliszta (j → zs ; ou → u ; e → a)	журналіст
affaire (f)	affér (ai → e)	справа, позов, угода
accréditif (m)	akkreditiv (c → k ; f → v)	акредитив
argot (m)	argó (ot → ó)	арго, жаргон
apache (m)	apacs (che → cs)	хуліган, бандит, апаш
désorganisation (f)	dezorganizáció (tion → ció)	дезорганізація
email (m)	emál (ail → al)	емаль, глазур
metteur, se	mettőr (eur → ör)	складальник
orangeade (f)	oranzsád (ge → zs)	апельсиновий напій

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Основними факторами, які сприяли запозиченню слів французького походження в угорську мову в XI-XIII столітті були: активна місіонерсько-просвітницька діяльність католицької церкви Франції в Угорщині; поживлення культурних, економічних та політичних зв'язків Угорщини та Франції; інтенсивна міграція французької знаті, купців, ремісників, селян в Угорщину; поширення родинних зв'язків між правителями, вельможами та елітою Франції та Угорщини.

2. Серед запозичених слів найбільший відсоток становлять іменники; переважно це назви предметів, одягу, продуктів харчування, власні імена, слова військової та побутової термінології.
3. Найбільше слів французького походження перейшло в угорську мову через німецьку в результаті історичних, суспільних та економічних контактів.

ЛІТЕРАТУРА

- БОРБЕЛЬ Е. «Спільні слова» у регіональному мовленні угорців Закарпаття. *Acta Hungarica*, 1999–2000, X–XI рік видання. – Ужгород, 2003.
- ДЕРКЕ М. Особливості назв одягу в угорських говорах Закарпаття. *Acta Hungarica*, 1999–2000, X–XI рік видання. – Ужгород, 2003.
- ЕСЕНОВА Е. Й., СИНІЦЬКА Н. Г. До питання інтернаціоналізації загальнонародної та термінологічної лексики. Науковий вісник Ужгородського університету, випуск I. – Ужгород, 1994.
- Современный словарь иностранных слов, Изд-во «Дуэт». – С.-Петербург, 1994.
- A magyar nyelv történeti – etimológiai szótára*. I–IV kötet (Főszerkesztő: BENKŐ LÓRÁND). – Budapest, 1967–1984.
- BÁRCZI G. *A magyar nyelv multja és jelene*. Budapest, Gondolat, 1980.
- BORCHGRAVE M. *Essai historique sur les colonies belges qui s'établirent en Hongrie et en Transylvanie pendant les XIe, XIIe et XIIIe s.*, 1871, 10.
- KIRÁLY I. *Szent Márton magyar király legendája*. Budapest, 1929, 25.
- Magyar értelmező szótár*. (Szerkesztette: JÚHÁSZ J., SZŐKE I., O. NAGY G., KOVÁLOVSZKIJ M.). – Budapest, 1975.
- MELICH J. A magyar nyelv ófrancia jövevényszavai. *Magyar nyelv*. X., Budapest, 1914, 385–406.
- MICRO ROBERT. *Dictionnaire du français primordial*. – Paris, 1971.
- LIZÁNEC P. M. *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza*. I kötet. – Budapest, 1992, 884; II kötet. – Ungvár, 1996.

2013. május 16.

Nemzetközi összefogás lehetőségei a Kárpát-medence természeti kincseinek megóvásáért – nemzetközi tudományos konferencia a főiskola Fodor István Természettudományi Kutatóintézetének szervezésében.